

Megjelenik
minden hó 15-én,
három-négy ívnyi
tartalommal.

AKADÉMIAI ÉRTESITŐ

Szerkesztő
s kiadó hivatal a
Magyar Tudom.
Akadémiában.

SZERKESZTI

SZILY KÁLMÁN.

III. KÖTET.

1892. december 15.

12. FÜZET.

Jelentés az 1892-ki Kóczán-dijról.

(Felolvasta *Rákosi Jenő* l. t. a nov. 28. ülésen.)

Tekintetes Akadémia!

A huszonegy színdarab közül, a mely a jelen pályázat bírálóinak kiadott, hogy belőle nyerőt válasszanak, kettő visszaadandó szerzőjének. A IV. számú, melynek czíme *Lenke*, történeti színmű, s mely I. István király idejéből veszi a tárgyát, és a XII. számú *Azonét*, 5 felvonás, a mely az assyr történelemből dolgozik. A jelen pályázat az Akadémia hirdetése szerint kötve van a magyar történethez, abból is Salamon és Szent László korához és valóságban e föltételhez tartja magát mind a többi tizenkilencz munka.

Azonban e 19-ből is mindjárt az első rostán kihull tizenöt, pelyva és ocsú, és megmarad négy, a további vizsgálatnak és egymáshoz mérésnek többé-kevésbbé alkalmas anyaga.

De végre is a jó gazdaságban megvan a pelyvának és az ocsúnak is a maga helye és rendeltetése, és mikor beszámol az ember a természettel, be kell számolni mindennel, a rosta-aljával is.

* * *

E pályázatnak nyilvánvaló czélzata az, hogy a magyar történelem a színpad számára feldolgoztassék. De nem valószínű, hogy akár e pályázat nemesszivű alapítója, akár az Akadémia, az alapító intézkedésének végrehajtója, azzal kecsegtetné magát, hogy hívó szavára a jeles történeti színművek egész sora fog a semmiségből örömteli valóságra kelni. Sem az egyes ember áldozatkészsége, sem az Akadémia nem tehet egyebet, mint hogy az alkalmat oda kínálja a sorsnak és a tehetségeket munkára csábítja anyagi és erkölcsi jutalommal. Ha hosszú évek során keresztül is sikere a sikertelenség, reményét felváltja a

Jegyzőkönyvi melléletek.

2. Indítvány a keleti tanulmányok előmozdítására szolgáló bizottság felállítása tárgyában.

I.

A nyelvtudományi bizottságunk körébe rendelt feladatok oly sokoldalúak, a nyelv- és irodalomtudomány oly tág körét ölelik fel, hogy a hazai tudományosság fejlesztése érdekében időről-időre annak szüksége áll be, hogy a tudományok egyes szakaszai a nyelvtudományi bizottság mellett önálló érvényre jussanak és hogy e szakok ápolása és művelése külön bizottságokban nyerjen központot.

E szempontból kiindulva állította fel Akadémiánk az I. osztály kebelében 1879-ben az irodalomtörténeti-, 1883-ban a classica-philológiai bizottságot.

Ha tekintetbe vesszük azon hivatást, melylyel hazánk épp a keleti tudományok fejlesztésére nézve bír, sajnálatmal tapasztaljuk, hogy bár ez idő szerint nem szűkölködünk már erre képes munkakerékben, a keleti tudományok terén aránylag mily elenyésző csekély, mily kevéssé tervszerű tevékenységet fejt ki Akadémiánk. S ez annál szembeötlőbbé válik, ha egyéb akadémiák kiadványait szemlélve, arról győződhetünk meg, hogy azoknak mily tetemes részét foglalják el a keleti ismereteket előmozdító könyvek, értekezések, források, szövegkiadások stb.

Időszerűnek és szükségesnek tartom ennélfogva, hogy Akadémiánk I. osztálya kebelében egy bizottság alakuljon, mely egyrészt a hazánkban e téren elérhető munkásságot központosítani, másrészt arra ösztönözni volna hivatva. Mindenekelőtt néhány sürgős feladat méltó megoldására kellene figyelmét fordítania; ezek közül legyen megengedve, csakis egy, hovatovább már is égetővé és elodázhatlanná váló ügyet felemlítenem: a Szilágyi-féle kéziratgyűjtemény, az európa-tudomány színvonalán álló Catalogue raisonné-jának eszközését.

Bátorkodom mindezek után indítványozni:

1. Határozza el a M. Tud. Akadémia I. osztálya, hogy kebelében a keleti tudományok előmozdítására szolgáló bizottságot állít fel az Akadémia egyéb szakbizottságainak megfelelő szervezettel.

2. E bizottság feladata: a keleti tudományok körébe tartozó tudományos dolgozatok kiadását eszközölni; rövidebb értekezéseket egy *közlönyben* egyesíteni, mely azon czéllal is bírna, hogy a külföld tudományos munkásságáról és ennek fontosabb eredményeiről időről-időre a művelt nagy közönségnek is hozzáférhető átnézetet nyújtson. Feladatának körébe tartoznék továbbá keleti szövegek kiadása is, a mi által e téren a tudományos kutatás forrásainak bővítéséhez a mi részünkről is hozzájárulnánk.

Jelen indítványonmmal e mindenesetre fontos és időszerű eszmét csak egész általánosságában kívántam megpendíteni és annak bővebb tárgyalására alapot nyújtani. Arra kérem a tekintetes osztályt, sziveskedjék indítványomat magáévé tenni, az összes Akadémiának elfogadásra ajánlani és a közelebbi módzatok megállapítása céljából egy szűkebb bizottságot kiküldeni.

Gr. Kun Géza, t. t.

II.

Gr. Kuun Géza tiszt. tag a f. hó 3-án tartott nyilvános ülésen azt az indítványt terjesztette az osztály elé, hogy az I. osztály kebelében eddig is fennálló bizottságok módjára a keleti ismeretek előmozdítására külön bizottságot szervezzен.

Ez indítvány az I. osztály f. hó 8-án tartott zárt üléséből véleményes jelentés czéljából alulírottak adatott ki. A megbízásnak a következőben van szerencsém megfelelni.

Gr. Kuun fejtegetéséből azon meggyőződést merítettem, hogy tagtársunk indítványát hazai tudományos életünk érdekében fölötte fontosnak. foganatosítását üdvösnek kell elismerni.

E vélemény megokolására csakis gr. Kuun kellőleg motivált indítványának körülírásával élhetek, minthogy maga az indítvány elég világosan tünteti fel mindazon szempontokat, melyek egy *«keleti bizottság»* felállítását kívánatossá teszik.

Kettőről van szó. Először arról, hogy a M. Tud. Akadémia révén mi abban a tudományos munkában is résztvegyünk, melyet az akadémiaiak Európaszerte a keleti ismeretek előmozdításában kifejtenek. Eddig-él édes keveset tehattunk e téren. Mondhatjuk, hogy a keleti tudomány, egyéb művelt népek és akadémiaiak tevékenységéhez viszonyítva, nálunk parlagon hever. Legalább nem eléggé lendítünk rajta. Pedig — úgy hiszem — nem szorul bebizonyításra az a tény, hogy az ismeretek ezen ága a tudomány nagy rendszerében nem csak magában véve, de főképp kapcsolatait és hatásait tekintve, igen fontos állást foglal el. És ezt Európaszerte mindenfelé méltatják. Ennek belátására elegendő, hogy csak futó pillantást vessünk bármely európai vagy amerikai tudós társaság kiadványaira, elkezdve a párisi Institut-tól — melynek tömérdek önálló szövegkiadványain kívül a keleti dolgokra még külön sorozatai is vannak: az egy évszázad óta mindig folyamatosan levő *«Notices et Extraits des Manuscrits»*, a *«Corpus inscriptionum semiticarum»* című sok kötetes monumentális vállalat és még több egyéb — vagy a pétervári akadémiától, melynek a keleti tanulmányok úgyszólván derekát képezik — le a madridi Akadémiáig, mely alig rendelkezik annyi orientalista munkaerővel, mint a mennyi nekünk rendelkezésünkre áll. Codexával a keleti forrásmunkák nagy sorozatának kiadását indította meg.

Arról van ez alkalommal szó, hogy a hazánkban e téren kifejtendő munka szervezve legyen; ne legyen csupán egyesek elszigetelt, elaprózott működése, hanem hogy tervszerűleg történjék az, a mivel hazánkban az orientalismushoz hozzájárulhatunk.

Es hogy e téren nem csupán még csak felfedezendő munkakörrel van szó, hanem részben sürgős, hogy úgy mondjam, körömré égő feladatokról, sőt kötelességekről, gróf Kuun indítványa alaposan reá mutat a Szilágyi-féle kézirat-könyvtár Catalogue raisonné-jára, mely hogy eddig foganatba nem vétetett, joggal vonhatja magára az érdekelt körök epés kritikáját. E könyvtár tudományos rendezése és leírása számos előkészítő és a munka során felmerülő hasznos dolgozatokat eredményezhet, melyek keleti kiadványaink sorában minden esetre számot tenni vannak hivatva. Hat év óta van, nagy pénzen megvásárolva, e kéziratok gyűjtemény Akadémiánk tulajdonában. Nagy nyomattal hirdették megszerzését országnak-világnak. S ime, hol találkozunk nyomával e gyűjtemény tényleges tudományos felhasználásának? A sz. pétervári Akadémia egy kiadványában. Irodalomtörténeti tény, hogy e magyar könyvgyűjtemény első tudományos felhasználása — futólagos hírlapi megemlékezést vagy akad. hivatalos jelentést ide nem számítva

— a következő értekezésben található: «*Noch einmal die Seldschuken-Verse von C. Saleman.* (Sz.-Pétervár 1891.)» megjelent a sz.-pétervári Akadémia «*Mélanges asiatiques*» című kiadványa X. kötetének 2 füzeteül (174—245. lapjain).

Ez egy példa, melyet még számos okadattal megtoldhatnék, ez alkalommal elegendő arra, hogy rajta is demonstráljuk jogosságát, időszerűségét gr. Kuun Géza azon állításának, hogy a keleti tanulmányok nálunk *szervezésre* szorulnak — és azon kívánságának, hogy e szervezés, hazai tubományos életünk sajátosságánál fogva, az *Akadémia* kebelében történjék.

De még egy *második* körülmény is nagy súlylyal bír.

Ezen t. osztály tagjai előtt nem kell bő szóval bizonyítanom, hogy a jelenkor tudományos mozgalmi és vívmányai körében mily fontos helyet foglalnak el azon kutatások és felfedezések, melyek a keletet illető ismeretek körében lefolynak. Ezuttal szükségtelen ismétlésekbe bocsátkoznám, ha erre nézve mindazt újra elmondanám, a mit legutóbb a londoni orientalista congressusról szóló jelentésemben is kifejtettem. Ezeket csak egy aktuális mozzanattal kívánom megtoldani, és ez a következő. A nem-orientalista tudós világ, úgy szintén nagy művelt közönségünk hiába keres irodalmunkban közvetítőt, mely vele a tudomány e fontos, minden tudósra és művelt emberre egyaránt tartozó mozgalmakkal és eredményekkel megismertetné. Irodalmunkban az *általános műveltség* igényeinek szempontjából érezhető hézagot pótolna egy időszakos közlöny, mely e mozgalmakat rendszeresen szemmel tartaná és csoportosított ismertetésekben, úgymint nagyobb szabású essaykben, évi jelentésekben, stb. efféle cikkelyekben ismertetné, természetesen minden művelt ember számára élvezhető, ébresztő alakban és az általános műveltség igényeire figyelő irányban. Évnyegyedes vagy évi harmados közlönyt kellene alapítani, mely egyrészt az Akadémiában tartott vagy az Akadémiához kívülről érkező azon előadásokat és értekezéseket foglalná magában, melyek keleti dolgokra vonatkoznak, — másrészt pedig az imént érintett feladatot teljesítené, melyet eddigelé Szemléink, különösen a Budapesti Szemle (régben az Egyetemes Philologiai Közölny is), csak részben teljesíthettek.

Ezek szerint tehát kétrendbeli működésről van szó, tisztelt osztály! I. a tudományt és segédeszközeit fejlesztő munkáról; II. a tudomány eredményeit rendszeresen és nagy keretben ismertető, közvetítő tevékenységről. Ezen terjedelmes, kétoldalú feladat szerves teljesítése az Akadémia kebelében ez idő szerint működő bármely bizottság hatáskörébe bele nem illeszthető. Teljeséggel osztozom gr. Kuun azon felfogásában, hogy e fontos célok előmozdítására egy külön bizottság felállítása volna szükséges. E bizottság, melyet egyelőre körülbelül 10 tagúnak képezlek — Akadémiánk jelenleg 6 tagot adna, melléjük 3—4 segéd-taggal — működési körét a jelzett dolgozatok előmozdítása nem meritené ki. Tőle függne, hogy hazai tudományos törekvéseink és az általános műveltség igényeire nézve minél jobban és mentől tágasabb mértékben érvényesüljön.

Arra kérem a tekintetes osztályt, hogy a kifejtettek alapján gr. Kuun Géza tagtársunk üdvös indítványát magáévá tenni sziveskedjék.

Goldziher Ignác, r. t.

